

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

FINANCIAL STABILITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

У статті досліджено тенденції фінансової стійкості підприємств України, зокрема промислових, у сучасних умовах функціонування. Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства є запорукою як його успішного розвитку, так і підприємництва загалом та економіки держави. Близько третини активів підприємств належать промисловості. Темпи зростання необоротних активів і власного капіталу промислових підприємств значно перевищують темпи зростання цих показників підприємництва загалом. Проте частка власного капіталу промислових підприємств є меншою, що відображається на показниках їх фінансової стійкості. Повномасштабна війна на території України призвела до негативного фінансового результату підприємництва, особливо промисловості. Важливим чинником фінансової стійкості, джерелом зростання власного капіталу, індикатором розвитку підприємництва є прибуток. В умовах, що склалися, необхідним є пошук нових шляхів підвищення прибутковості, зниження собівартості без зниження якості продукції, запровадження заходів із енергозбереження, підвищення енергоефективності виробництва, оптимізація виробничих потужностей, підвищення ефективності використання ресурсів, розроблення успішної маркетингової політики.

Ключові слова: фінанси, фінансова стійкість, прибутковість, підприємство, промисловість.

The article investigates trends in the financial stability of Ukrainian enterprises, in particular industrial ones, in modern operating conditions. Effective management of the financial stability of the enterprise is a guarantee of its successful development, as well as entrepreneurship in general and the economy of the state. In order to form an effective financial stability management system, it is necessary to evaluate it. About a third of the assets of enterprises belong to industry. The rate of growth of non-current assets and equity of industrial enterprises significantly exceeds the rate of growth of these indicators of entrepreneurship in general. However, the share of industrial enterprises' capital is smaller, which is reflected in their financial stability. At the same time, the amount of non-current assets significantly exceeds the amount of equity, so the amount of own working capital is negative, as well as other absolute indicators of the financial stability of industrial enterprises. The evaluation of indicators of financial stability indicated its rather low level. The full-scale war in Ukraine led to a negative financial result of entrepreneurship, especially in the industrial sector. Profit is an important factor of financial stability, a source of equity growth, an indicator of entrepreneurship development. In the current conditions, it is necessary to find new ways to increase profitability, reduce cost without reducing product quality, implement energy-saving measures, increase energy efficiency of production, optimize production capacities, increase the efficiency of resource use, and develop a successful marketing policy. In order to improve financial stability, in addition to increasing profitability, it is also proposed to issue new shares, additional contributions of founders, revaluation of fixed assets and search for opportunities to receive irrevocable financial assistance, values from organizations, individuals, and states. The given ways of improving financial stability will make it possible to ensure its sufficient level, which is currently an important element of stabilizing the financial condition of enterprises and the economy of Ukraine.

Key words: finance, financial stability, profitability, entrepreneurship, industry.

УДК 658.14

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct71-41>

Мороз Н.В.¹

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
Національний університет
«Львівська політехніка»

Блага О.В.²

здобувач вищої освіти,
Національний університет
«Львівська політехніка»

Nataliia Moroz

Lviv Polytechnic National University

Olena Blaha

Lviv Polytechnic National University

Постановка проблеми. У часи економічної та політичної нестабільності в державі, підвищеного ризику негативного впливу на діяльність підприємства загроз зовнішнього середовища, важливим є ефективне управління фінансовою стійкістю, збереження стабільності фінансового стану, підвищення рівня конкурентоспроможності та якості виготовлення продукції, надання послуг, а також ефективного управління ризиками.

Фінансова стійкість є невід'ємним елементом стабільності та успішного розвитку як окремих підприємств, так і економіки. Фінансова стійкість суб'єкта підприємництва є таким станом активів та пасивів (кількісним і якісним), який слугує запорукою надійного його функціонування та запорукою довіри зацікавлених осіб.

Можна виокремити такі елементи достатнього рівня фінансової стійкості підприємств:

1) забезпечення виконання показників платоспроможності та ліквідності, рентабельності,

фінансової стабільності на сьогоднішній час та й у стратегічному періоді;

2) дотримання стабільності здійснення підприємницької діяльності;

3) достатній ступінь довіри стейкхолдерів;

4) проведення якісного управління підприємницькими ризиками.

Забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості є актуальним та важливим аспектом як для кожного підприємства України в умовах війни, так держави загалом. Щоб сформувати ефективну систему управління фінансовою стійкістю потрібно здійснити її оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості фінансової стійкості підприємств України досліджували у наукових працях багато вчених-економістів, зокрема Вінницька О. А. [1], Єпіфанова І. Ю. [2], Левкович О. В. [3], Роганова Г. [4].

Враховуючи здобутки науковців, варто зазначити, що сучасні тенденції фінансової стійкості

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8594-8014>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5260-9924>

підприємств в Україні потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження фінансової стійкості промислових підприємств України та розроблення рекомендацій щодо її покращення. Завдання: оцінювання фінансової стійкості підприємств, пошук шляхів її покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Близько третини активів підприємств України належать промисловості. Зростання необоротних активів промислових підприємств за період 2015–2021 рр. відбулося на 43,7%, що перевищує зростання цього показника загалом усіх підприємств, який становить 29,9%. Темп зростання оборотних активів промислових підприємств становить 54,1%, усіх підприємств – 51,2% (рис. 1).

Частка активів промислових підприємств у активах підприємств загалом зросла від 29,2% у 2015 році до 33,2% у 2021 році (рис. 2).

Величина власного капіталу промислових підприємств зросла на 58,7% за період 2015–2021 рр., усіх підприємств – на 44,4%. Частка власного капіталу промислових підприємств у їхніх пасивах зросла від 20,3% у 2015 році до 24,8% у 2021 році, усіх підприємств – від 28,4% до 29,2% за ці ж роки. Близько 60% у пасивах підприємств займали поточні зобов'язання (рис. 2).

Оскільки величина необоротних активів значно перевищує величину власного капіталу, то сума власних оборотних коштів є від'ємною, як і інших абсолютних показників фінансової стійкості промислових підприємств України (табл. 1).

Динаміку відносних показників фінансової стійкості підприємств наведено у табл. 2. Обраховані відносні показники не відповідають нормативним значенням. При цьому у промислових підприємств значення цих показників є гіршими, ніж значення у всіх підприємств загалом. Зокрема, коефіцієнт

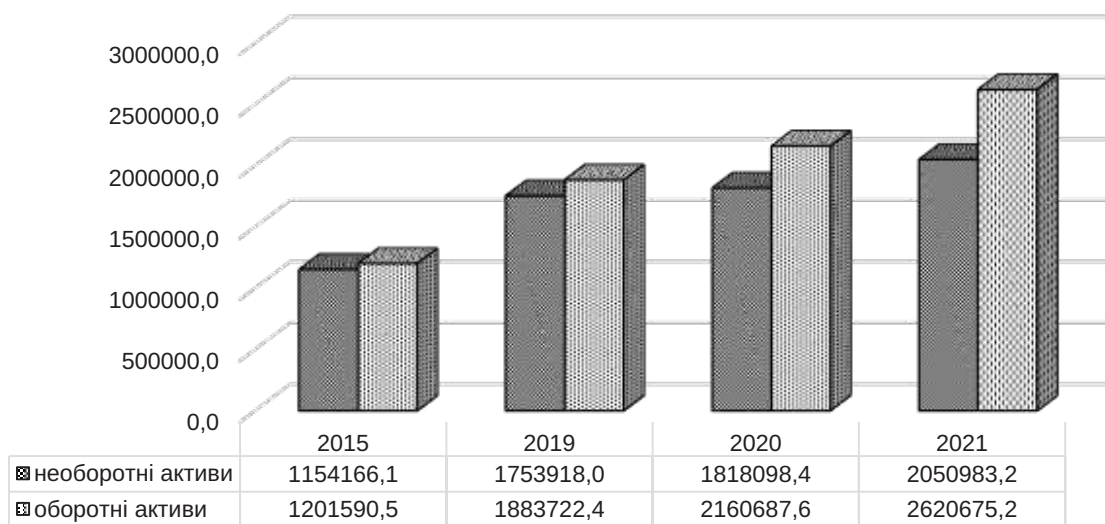

Рис. 1. Динаміка активів промислових підприємств України у 2015 р., 2019–2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

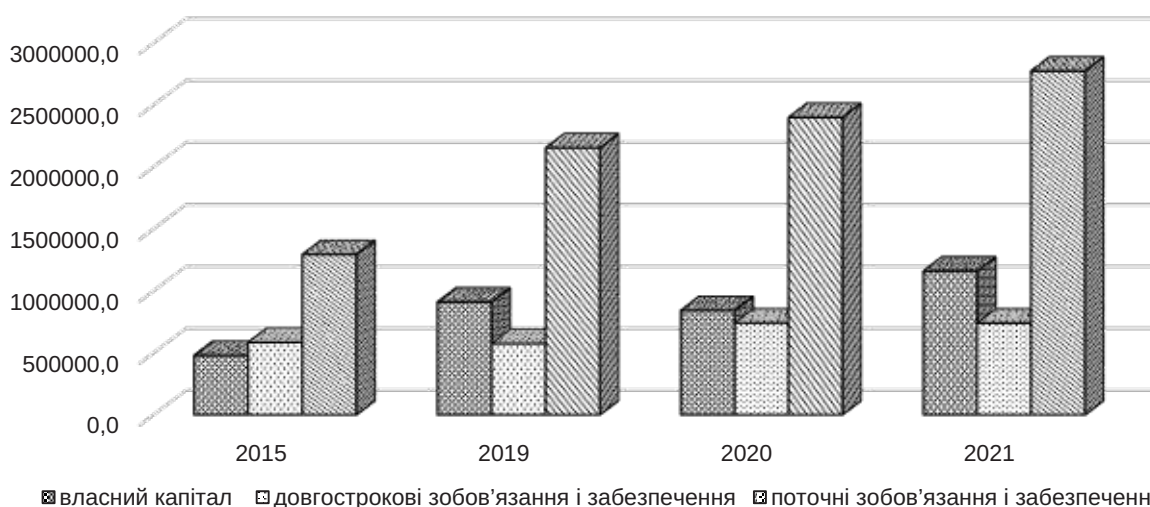

Рис. 2. Динаміка пасивів промислових підприємств України у 2015 р., 2019–2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Таблиця 1

Динаміка абсолютних показників фінансової стійкості підприємств України, млн грн

Показники	2015 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Промислові підприємства				
Власні оборотні кошти	-675099,5	-843422,1	-976446,9	-890862,3
Власні і довгострокові позичені джерела	-90838,5	-269017,9	-235901,3	-150886,1
Усі підприємства				
Власні оборотні кошти	-1671407,5	-1751747,1	-1972495,3	-1537411,5
Власні і довгострокові позичені джерела	-3249,5	-118029,5	-58418,9	304173,8

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

автономії промислових підприємств, нормативне значення якого становить більше 0,5, зріс від 0,2 у 2015 році до 0,25 у 2021 році, усіх підприємств – зріс від 0,28 у 2015 році до 0,29 у 2021 році. Цей коефіцієнт показує частку власного капіталу в усіх вкладеннях у підприємство і характеризує фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт фінансування промислових підприємств у 2015 році становив 0,26, а у 2021 році – 0,33, а загалом по підприємствах значення його було найнижчим у 2019 році – 0,33 та найвищим у 2021 році – 0,41. Оптимальне значення цього показника має бути більшим 1.

Коефіцієнт фінансової стійкості промислових підприємств зменшився від 0,45 у 2015 році до 0,41 у 2021 році, та усіх підприємств разом – від 0,49 у 2015 році до 0,42 у 2021 році, при нормативному значенні 0,7–0,9.

Величина чистого прибутку промислових підприємств за підсумком 2010 року становила 15 787,9 млн грн, усіх підприємств – 2 825 млн грн (рис. 3). 2015 рік був збитковим для підприємництва загалом, так усі підприємства разом отримали 152 552,4 млн грн чистого збитку, а промислові – 124 627,4 млн грн. У 2021 році сумарний чистий прибуток підприємств становив

443 849,1 млн грн, промислових підприємств – 304 615,2 млн грн [5].

У 2015 році лише 49,8% промислових підприємств були прибутковими (56,2% усіх підприємств), у 2019 році частка прибуткових промислових підприємств становила 76,7% (усіх – 78%), а у 2021 році – 82,5% (усіх підприємств – 85%) [6].

За перші дев'ять місяців 2022 року лише 56,5% промислових підприємств одержали прибуток, за аналогічний період попереднього року – 75,4% [7]. Посилення військової агресії росії здійснило значний негативний вплив на фінансовий результат промислових підприємств (рис. 4).

Фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств України за січень-вересень 2022 року становив 56695,9 млн грн в основному за рахунок результатів фінансової та страхової діяльності, промисловість мала найгірший негативний фінансовий результат за цей період – 117968 млн грн (за аналогічний період попереднього року чистий прибуток становив 321833,6 млн грн) [7–8]. Без урахування результатів діяльності банків чистий збиток за січень-вересень 2022 року налічував 195799 млн грн [9].

Покращити фінансову стійкість підприємств можливо шляхом нарощування власного капіталу, що пропонується здійснювати такими заходами:

Таблиця 2

Динаміка відносних показників фінансової стійкості підприємств України

Показники фінансової стійкості	2015 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	пром. п-ва	усі п-ва	пром. п-ва	усі п-ва	пром. п-ва	усі п-ва	пром. п-ва	усі п-ва
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-0,56	-0,41	-0,45	-0,26	-0,45	-0,27	-0,34	-0,18
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	-1,41	-0,73	-0,93	-0,57	-1,16	-0,59	-0,77	-0,37
Індекс постійного активу	2,41	1,73	1,93	1,57	2,16	1,59	1,77	1,37
Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів	0,55	0,42	0,39	0,35	0,47	0,36	0,39	0,31
Коефіцієнт автономії	0,20	0,28	0,25	0,27	0,21	0,26	0,25	0,29
Коефіцієнт фінансової залежності	4,92	3,53	4,00	3,72	4,73	3,80	4,03	3,42
Коефіцієнт фінансування	0,26	0,40	0,33	0,37	0,27	0,36	0,33	0,41
Коефіцієнт фінансового левериджу	3,92	2,53	3,00	2,72	3,73	2,80	3,03	2,42
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,45	0,49	0,41	0,41	0,40	0,41	0,41	0,42

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

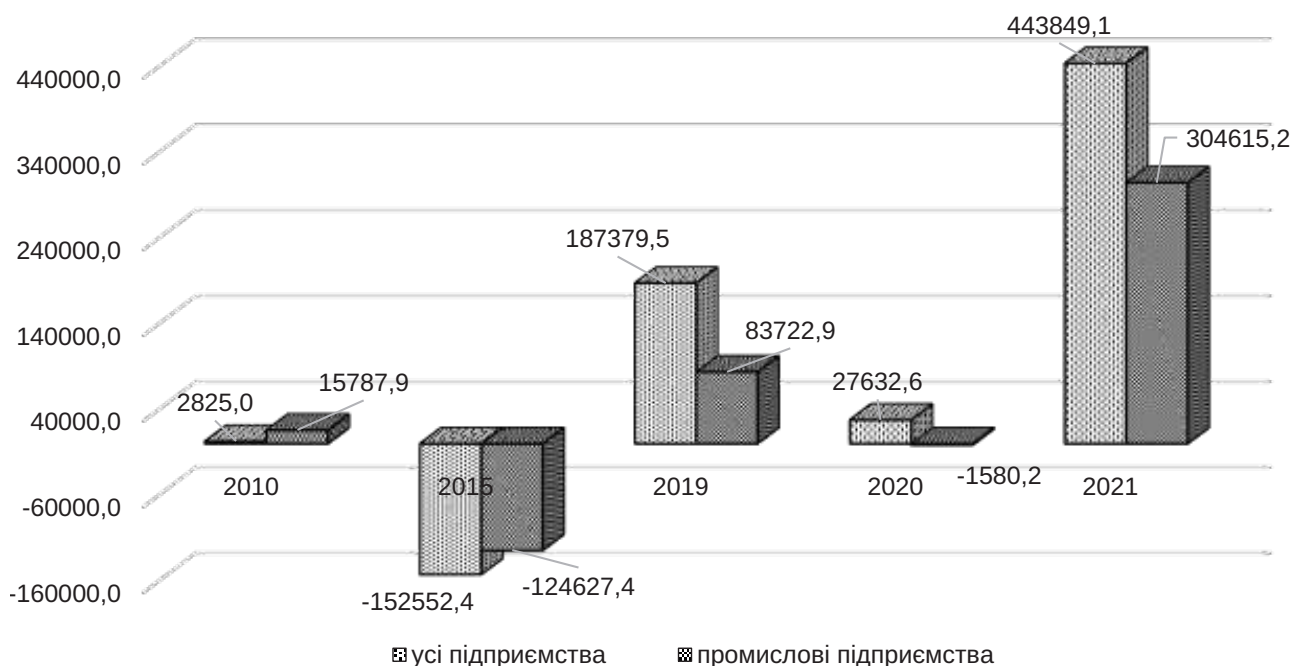

Рис. 3. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств України у 2015 р., 2019–2021 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

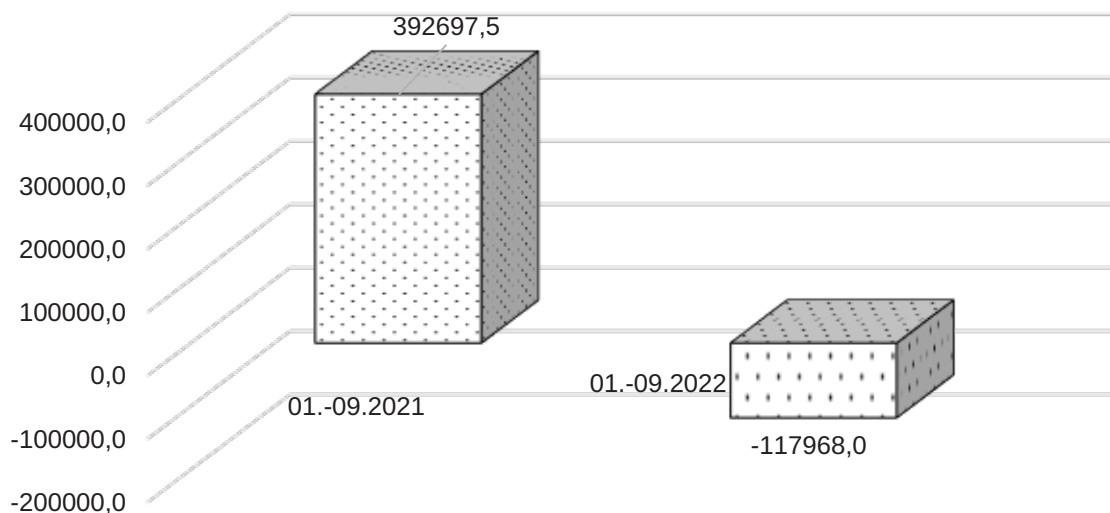

Рис. 4. Фінансовий результат до оподаткування великих та середніх промислових підприємств, січень-вересень 2021–2022 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [6–7]

- емісія нових акцій, додаткові внески засновників;
- переоцінка основних засобів;
- отримання безповоротної фінансової допомоги, цінностей від організацій, осіб, держав;
- зростання прибутковості.

Важливим є пошук шляхів підвищення прибутковості, зниження собівартості без зниження якості продукції, запровадження заходів із енергозбереження, підвищення енергоефективності виробництва, оптимізація виробничих потужностей, підвищення ефективності використання ресурсів, розроблення успішної маркетингової політики.

Висновки. Оцінювання показників фінансової стійкості підприємств України, вказує на те, що їх значення знаходяться поза межами нормативних, через низьку частку власного капіталу, недостатність власних оборотних коштів. Найгірша ситуація саме у промислових підприємств, які займають вагомому частку усього підприємництва України. Військова агресія росії спричинила значний негативний вплив на фінансову стійкість підприємництва, діяльність підприємств стала збитковою за підсумками перших дев'яти місяців 2022 року, найбільш збитковими стали промислові підприємства.

В умовах несприятливого зовнішнього середовища потрібно підвищувати ефективність управління фінансовою стійкістю, збільшувати власний капітал та шукати можливості отримання фінансової допомоги, грантів. Наведені шляхи покращення фінансової стійкості дозволять забезпечити достатній її рівень, що на сьогодні є важливим елементом стабілізації фінансового стану підприємств та економіки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вінницька О. А. Фінансовий контролінг як складова фінансової стійкості підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки*. 2022. № 4. С. 24–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2022_4_5 (дата звернення: 12.01.2023).
2. Єпіфанова І. Ю. Ієрархічна класифікація факторів впливу на систему управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Innovation and sustainability*. 2021. № 1. С. 6–12.
3. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> (дата звернення: 12.01.2023).
4. Роганова Г., Кравченко І. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 71. № 4. С. 59–68.
5. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва» (Державна служба статистики України). URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm.
6. Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності (Державна служба статистики України). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/arh_fr_ed2021_u.htm.
7. Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за січень – вересень 2022 року (Державна служба статистики України) URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/arh_fr_ved_u.htm.
8. Чистий прибуток (збиток) великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності промисловості за січень-вересень 2021 року (Державна служба статистики України) URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/chpr/chpr_pr/chpr_pr_u/arh_chpr_pr2021_u.htm.
9. Чистий прибуток (збиток) великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності за січень-вересень 2022 року (Державна служба статистики України) URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/arh_chp_ved_u.htm.

REFERENCES:

1. Vinnytska O. A. (2022). Finansovy kontrolinh yak skladova finansovoi stiihosti pidpriemstva [Financial controlling as a component of the financial stabil-

ity of the enterprise]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Serii : Ekonomichni nauky* [International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"], vol. 4, pp. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-4-7985> [in Ukrainian].

2. Yepifanova I. (2021). Ierarkhichna klasyfikatsiia faktoriv vplyvu na systemu upravlinnia finansovoiu stiihostiu promyslovoho pidpriemstva [Hierarchical classification of factors influencing of financial stability management system of an industrial enterprise]. *Innovation and Sustainability*, vol. 1, pp. 6–12 [in Ukrainian].

3. Levkovich, O. & Kalashnikova, Yu. (2021). Finansova stiihost yak peredumova innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Financial stability as a prerequisite for innovative development of the enterprise]. *Efektivna ekonomika [Efficient economy]*, vol. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> [in Ukrainian].

4. Rohanova H., Kravchenko I. (2021) Analiz i prohozuvannia finansovoi stiihosti pidpriemstva [Analysis and forecasting of the enterprise financial stability]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician economic journal], vol. 71 (4), pp. 59–68 [in Ukrainian].

5. Statystychnyi zbirnyk «Diialnist subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikropidpriemnytstva» [Statistical [Publication «Activity of large, medium, small and micro-entrepreneurship» (State Statistics Service of Ukraine)]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm [in Ukrainian].

6. Finansovi rezultaty do opodatkuvannia velykykh ta serednikh pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti [Financial results before taxation of large and medium-sized enterprises by types of economic activity (State Statistics Service of Ukraine)]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/arh_fr_ed2021_u.htm [in Ukrainian].

7. Finansovi rezultaty do opodatkuvannia velykykh ta serednikh pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti za sichen – veresen 2022 roku [Financial results before taxation of large and medium-sized enterprises by type of economic activity for January – September 2022 (State Statistics Service of Ukraine)]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/arh_fr_ved_u.htm [in Ukrainian].

8. Chystyi prybutok (zbytok) velykykh ta serednikh pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti promyslovosti za sichen-veresen 2021 roku [Net profit (loss) of large and medium-sized enterprises by types of economic activity of industry for January-September 2021 (State Statistics Service of Ukraine)]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/chpr/chpr_pr/chpr_pr_u/arh_chpr_pr2021_u.htm [in Ukrainian].

9. Chystyi prybutok (zbytok) velykykh ta serednikh pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti promyslovosti za sichen-veresen 2022 roku [Net profit (loss) of large and medium-sized enterprises by types of economic activity of industry for January-September 2022 (State Statistics Service of Ukraine)]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/fin_new/arh_chp_ved_u.htm [in Ukrainian].